

Değişimin Neresinde: ABD - İsrail İlişkileri

İçeriği Yazan: [Hakan Aydın](#) [1] Zaman: Paz, 29/01/2012 - 23:18

Yazar: Hakan AYDIN

1948'de kurulan İsrail Devleti'ne ABD Savunma Bakanı George Marshall destek verilmemesi gerektiğini belirtirken, ABD Başkanı Harry Truman İsrail'e koşulsuz destek verilmesi gerektiğini söylüyordu. Marshall'ın Ortadoğu bölgesi açısından politik hesaplarına göre, İsrail ilerde ABD için büyük bir yük olabilirdi.

Truman için ise, destek için İsrailliler ve Amerikalıların özgürlük, demokrasi ve Yahudi - Hristiyan değerleri anlamında ortak paydada buluşmaları yeterliydi. Nihayetinde, Truman'ın dediği oldu ve İsrail ABD'nin koşulsuz desteğini kazanmıştı. Günümüz atmosferinde bu koşulsuz destek ne derece değişime uğradı bunu sorgulama ihtiyacı doğmuştur.

1948, 1956, 1967 ve 1973 çatışmalarından sonra bölgede günlük hayat normale dönmüştü. Sonraki süreçte, Filistinliler "haklı" mücadelelerini intifadalar yoluyla gösterirlerken, İsrailliler devlet kimliğini "perçinleme" yolunda ilerliyorlardı. Özellikle 1980 sonrasında İsrail halkı içerisinde "Burası Amerika'dır" yargısı tam anlamıyla oturdu ve Amerikalılara benzer biçimde İsraillilerin yaşam standartlarında yükselme yaşandı.

Ayrıca 1980 sonrasında ABD, İsrail ekonomisine yoğun bir biçimde yardımda da bulundu. Örneğin, 1984'teki % 400'lük enflasyonun 1986'da % 19'a gerilemesinde ABD büyük paya sahiptir. Askerî yardım olarak, ABD İsrail'e yıllık 3 milyar dolar askerî yardımda bulunurken, 1 milyar dolar değerinde acil durumlarda kullanabilmesi için yardım sağladığı da bilinmektedir. ABD'nin askerî yardımlarının, İsrail'in GDP'sinin % 1.5'ine karşılık gelirken, toplam savunma harcamalarının da % 21'ine tekabül ettiği görülüyor.

Böyle bir tablodan 1990'lara gelindiğinde ABD Başkanı Bill Clinton'un girişimiyle başlatılan barış süreci çok büyük bir önem arz ediyordu fakat bu girişim(ler) o dönem İsrail'in iç dinamiklerince sekteye uğratılmıştır. 2000'li yılların başından yakın tarihe gelindiğinde de, iki ülke arasında dönem dönem çatışmalar devam etmiş çözüme dayalı herhangi bir sonuç alınamamıştır.

31 Mayıs 2010 filo saldırısının hemen ertesinde, Barack Obama'nın Beyaz Saray'da Benyamin Netanyahu'yu iyi bir şekilde karşılayıp İsrail'i agresif tutumu sebebiyle "cezalandırmak" yerine İsrail'in güvenliğini sağlayacağı düşünülen roket sistemlerinde ortak bir anlayış içerisinde olmalarını göstermesi, o dönem çelişik bir görünüm arz etmişti. Bu hareketin kötü giden ilişkilerin seyrini olumlu yöne çevirici bir hamle olarak değerlendirilebileceği düşünceleri de ortaya atılmıştı. Buna ek olarak, Netanyahu Filistin yönetimiyle görüşmelere devam edeceğinin sözünü verip, İran'a uygulanan yaptırımlar konusunda destek verdiklerini belirtmişti. Fakat bir yıl sonra, 2011'in Mayıs ayında Netanyahu ABD'ye yaptığı ziyaretinde, Arap hareketlenmeleri hakkındaki derin görüş ayrılıkları ortaya çıkmış ve Filistin'le yapılan görüşmelerden sonuç alınamamıştı.

Politik ve jeopolitik yaklaşım ve demografik göstergeler

Hem bölge hem de dünya denkleminde, ABD ve İsrail ittifakı iki yaklaşıma dayandırılmaktadır; politik ve jeopolitik. Politik olarak, İsrail ve ABD batı tipi demokratik toplum nitelikleri taşırlarken, jeopolitik olarak ise, ABD ve İsrail ortak bir stratejik görüş çerçevesinde aynı tehditlere maruz kalmaktadırlar. İsrail'in demokratik bir ülke olduğu hususu kağıt üzerinde kalmaktadır. Zira, Araplara "ikinci sınıf insan" muamelesinde bulunan, Gazze'yi abluka altına alıp Batı Şeria'da yerleşim yerleri açarak İsrail "şeklen demokratik" ülke olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, politik zeminde bir önemli husus vardır ki, o da İsrail'in halkıyla birlikte bölgede Batı tipi bir görünüm arz etmesidir. Söz konusu bu iki yaklaşımın şu an sarsılma yaşadığını söyleyebiliriz. Şöyle ki; jeopolitik yaklaşım konusunda, ABD ve İsrail'in jeostratejik çevreleri gereği farklı tehdit anlayışlarına sahip olabilecekleri ihtimalleri üzerinde duruluyor. Politik yaklaşıma karşın ise, değişen kültürel ve demografik etkisiyle İsrail'in barış yanlı olması ve hırçın tavrını bir yana bırakması gerektiğinin işaretlerini veriyor.

Bu minvalde, İsrail'in demografik özelliklerinin çok iyi biçimde hesaba katılması gerekmektedir. Bugünün İsrail halkının, 60 yıl önceki insanlardan daha milliyetçi, dini hassasiyetleri daha yüksek ya da dış politikada daha şahin olmadığı göz önüne alınmalıdır. Yani, genç nüfus açısından İsrail'in agresif tutum takınması kabul görmeyecektir. Demografik değişiklikleri sayılarla ifadelendirecek olursak, 1960'ta Ortodoks ve Arap okullarına kayıt olan öğrencilerinin oranının % 15 olduğunu ve bugün bu oranın % 48'e ulaştığını söyleyebiliriz. 2020 itibarıyla de, bu oranın büyük bir kısmını Harediler (aşırı dinci, Siyonist olmayanlar) ve Araplar oluşturacak. İsrail içerisinde Haredilerin yükselişi laikleri endişelendiriyor.

Ayrıca Rusya'dan gelen 900 bin kişilik Rus Yahudileri, nüfusun % 12'sini oluşturmaktadırlar. Bu durum halk nezdinde sıkıntı doğurmaktadır. Rus Yahudileri rusça haberler izliyorlar ve Rusya'yla olan bağlarını koparma niyetinde değiller. 1990'da Rusya'yla 50 milyon dolarlık ticaret hacmine sahip olan İsrail'in 2008'de bu ticaret hacmini 1.8 milyar dolara çıkmış oluşu bu sıkıntının en önemli göstergeleridir. Örneğin, Rusya'dan gelen göçmenler arasında Avidgor Liberman gibi politikada "şahin" isimler de var. Liberman gibi isimler toplum tarafından yadırganıyor ve Rusya'yla yakınlaşmakla itham ediliyor. Bir diğer önemli nokta ise, nüfusun % 20'lik kısmını oluşturan 1.5 milyonluk İsrailli Arapların varlığı. İsrail yönetimi, tüm bu demografik göstergeler de göz önüne alındığında, toplam nüfusu 7 buçuk milyon olan İsrail'in toplum yapısının gelecekte alacağı şekilden endişeli.

Amerikan Yahudilerinin tutumu

Dış etken olarak Amerika'daki Yahudilerin İsrail'in uluslararası kamuoyundaki imajını "kolladığı" düşünüldüğünde, bu grubun politik ve ekonomik desteği önemli hale gelmektedir. Amerika'daki Yahudiler üzerine 2008'de yapılmış bir anketin sonuçlarına göre, bu anketin yakın zamandaki algıyı da yansıttığı hesaba katıldığında, Amerikalı Yahudilerin % 56'sı kendini demokrat olarak nitelendirirken, % 17'si kendisinin cumhuriyetçi olduğunu söyledi. Ayrıca, 2008'deki seçimlerde Amerikalı Yahudilerin % 78'inin Obama'ya oy verdikleri görülüyor. Bugün geldiğimiz noktada ise, Amerikalı Yahudiler, İsrail'e destek konusunda, değişen "neslin" düşünce yapısı ve değer yargıları da göz önüne alındığında ciddi bir değişim içerisinde. Amerikalı Yahudilerin çoğunun Siyonizm'den çekince duydukları gerçeğini de kabul etmemiz gerekiyor. Amerika'daki İsrail Lobisi'nin yekpare bir görünüm arz etmediği ve lobi içerisindeki Siyonist gelenekle normal Yahudiler arasında ayrışmanın mevcut olduğu algılanmaktadır.

Arap hareketlenmeleri ve iç - dış etkenler

ABD'nin Arap ülkelerine ve İsrail'in Çin'e yaptığı silah satışları, iki ülkenin arasını açma ihtimali doğurmuştur. Bu minvalde, İsrail'in tek başına İran'ı vurabileceğine dair emareler oluşturması, böyle bir durumun sonucudur. Ayrıca İsrail, ABD İran'ı vurma amacında olmadığını ve onu engelleme konusunda kararlı gözükmediğini düşündüğünü söylüyor. İsrail'e göre, soğuk savaş döneminde Rusya'ya yapıldığı gibi, şimdi İran çevreleniyor. Sonuç itibarıyla, İran tehdidi ABD'nin hayati çıkarına aykırı değil. Çünkü İran "sözde" füzelerinin menzili nedeniyle ABD'yi vuramayacak ancak İsrail, İran'ın menzili içerisinde yer almaktadır.

Buna ek, İsrail Irak müdahalesinin yarattığı sonuçlardan da rahatsızlık duymaktadır. Irak müdahalesi ve sonrasında Bush'un politikaları Irak'ı, İran karşısında bir tampon bölge olmaktan çıkarmış ve

Irak'taki Şiiler üzerinde İran'ın etkisini daha fazla artırmasına sebep olmuştur. Bu süreç içerisinde Bush'un demokrasi söylemleri, 2006'da Hamas'ın Filistin'de yönetime gelmesine ön ayak olmuştur. İsrail, Obama'nın İsrail'i "harcayarak" İslam dünyasıyla ilişkilerini geliştirmesini yanlış bir tutum olarak görüyor. İsrailliler arasında Obama'nın düşman olduğu ve iki ülke ilişkilerini kötüleştirmeye çalıştığı hissiyatının varlığı da İsrail kamuoyunda geniş bir kesim tarafından dillendiriliyor.

Arap hareketlenmeleri konusunda ise, İsrail Arap hareketlenmelerinden çekinmiyor. Ancak hareketlenmelerin kontrol altında gelişmesinin istiyor. Ayrıca İsrail, hem belirsizliklerden hem de bu süreçte Türkiye'nin bölgeye model olması ve Recep Tayyip Erdoğan'ın imajının yükselmesinden rahatsız. Zira, İsrail Suriye uzlaşması sürecinde de, İsrail Türkiye'nin "arabulucu" olmasından korkmuştur. Türkiye'nin ABD'yle yakınlaşması da, Türkiye'nin elini güçlendireceğinden İsrail'i kaygılandırmaktadır.

İsrail açısından koalisyonu oluşturan Likud, İsrail Evimiz, Şas, Bağımsızlık, Birleşik Tevrat Yahudiliği, Yahudi Evi - Yeni Milli Din Partileri arasında ayrışmalar yaşanmakta olduğu görülmektedir. Kasım 2012'de yapılacak olan ABD'deki genel seçimler cumhuriyetçilerin zaferiyle sonuçlanırsa ilişkiler bazı kesimler tarafından "beklenen" seyrine ulaşabilecek. Zira, cumhuriyetçilerin yarışı önde götürdüğü görülen adayı Newt Gingrich Filistinlileri "keşfedilmiş" insanlar olarak tanımlaması İsrail Filistin Sorunu'nu ne kadar çözebileceğini tartışılır kılmakta ve İsrail Amerikan ilişkilerini iyileştireceği konusunda sinyal vermektedir. Seçimleri Obama'nın yeniden kazanması durumunda ise, barışa yanaşmaz ve agresif tutumlu İsrail yönetimiyle ABD ilişkilerinin kötü gideceği kesin. Ayrıca Obama çözüm için İsrail'den daha somut adımlar bekleyecek ve bu yönde baskı yapacaktır. Yani, bugünkü yapının sürdürüleemeyeceği aşikâr. Anlaşıyor ki, 2012 Amerikan seçimleri ABD ve İsrail ilişkileri açısından kırılma noktası olacaktır.

Hakan AYDIN

iletisim@politikadergisi.com

Yorumlar

- [Dış Siyasa](#) [2]

Kaynak URL (12/05/2024 - 07:24 tarihinde yazdırıldı):

<https://www.politikadergisi.com/okur-makale/degisimin-neresinde-abd-%E2%80%93-israil-iliskileri>

Bağlantılar:

[1] <https://www.politikadergisi.com/pd-uye/hakan-aydin>

[2] <https://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/dis-siyasa>